

Co říci na závěr? Podle mého názoru vyšla mimořádná kniha, která představuje zásadní přínos k teorii a výzkumu učitelské profese, a to i v mezinárodní perspektivě. Přináší řadu nových a originálních poznatků v oblasti profesní socializace začínajících učitelů, pomáhá lépe a do větší hloubky porozumět procesům „vrůstání“ do profese, klíčovými determinantám ovlivňujícím spokojenost v profesi, rozhodování o další profesní perspektivě, zda v profesi zůstat či

z ní odejít apod. Přináší řadu výzkumně podložených podnětů a návrhů opatření k usnadnění profesního startu a k systémové podpoře začínajících učitelů v prvních letech jejich profesní dráhy. S oporou o výzkumná data jsou formulována konkrétní doporučení směrem ke vzdělávací politice, vzdělavatelům učitelů a školám, zejména jejich vedení. Věříme, že tyto impulzy a inspirace budou náležitě využity.

Vladimíra Spilková

Průcha, Jan (2017). *Vzdělávací systémy v zahraničí. Encyklopedický přehled školství ve 30 zemích Evropy, v Japonsku, Kanadě, USA*. Praha: Wolters Kluwer

Zájem o zahraniční školství a cílené získávání informací o něm má v českém prostředí tradici více než stoletou. Za všechna díla tohoto zaměření připomínáme zejména monumentální počín profesora Otakara Kádnera, zakladatele české srovnávací pedagogiky. Jeho dílo *Vývoj a dnešní soustava školství*, podávající přehled školských systémů ve 35 zemích Evropy, včetně Ruska, USA a Japonska, vydané v období první Československé republiky, vznikalo v situaci, kdy nebyly k dispozici mezinárodní informační systémy a databáze, školské statistiky strádaly neúplností. Autor se musel vyrovnávat s různorodostí informací a jazykovou růzností. Přesto vzniklo dílo, které s odstupem lze považovat za výjimečné v evropském i světovém kontextu. Kdyby Kádner napsal svou práci v jiném než českém jazyce, nejlépe v angličtině, byl by nepochybně

zařazován mezi přední světové komparativisty klasického období.

Proč recenzi současné publikace uvádím tímto připomenutím? Významný český pedagog, profesor Jan Průcha, vydal svoji knihu o vzdělávacích systémech v zahraničí jako encyklopedický přehled školství ve třiceti evropských a třech mimoevropských zemích téměř o století později, v situaci odlišné, která stojí za srovnání. Současná srovnávací pedagogika je globalizovaný obor pokrývající vzdělávací systémy zemí všech kontinentů, pracuje sofistikovanými vědeckými metodami, disponuje vyvinutými standardizovanými nástroji a systémy indikátorů kvality vzdělávacích systémů. Existují systematické informační sítě, díky internetu a otevřenému přístupu jsou zdroje informací o vzdělávacích systémech dostupné, angličtina se stala globálním jazykem srovnávací peda-

gogiky. Záměrem Jana Průchy bylo však vydat přehlednou encyklopedickou publikaci v češtině, určenou širší škále uživatelů, která v české publikační produkci chyběla. Jak objasňuje autor v úvodních kapitolách, chce nabídnout české veřejnosti „ucelenější pohled na to, jak jiné země vzdělávají své děti, a také hodnocení předností a slabín zahraničních systémů, aby se tak mohlo usuzovat na kvality českého vzdělávacího systému“ (s. 7). K tomuto účelu autor využívá množství existujících relevantních informačních zdrojů, na něž odkazuje. Patří mezi ně zejména OECD přehledy *Education at a Glance*, Eurydice *Key data on Education in Europe*, *Education and Training Monitor*, soubory studií vzdělávacích systémů vydané v zahraničí a mezinárodní studie výsledků vzdělávání PISA, TIMSS, PIRLS, PIAC a další.

V nepřehlédnutelné a cenné závěrečné části publikace (s. 289–305) diskutuje autor metodologické přístupy a problémy, typy srovnávacích studií i komplikace při srovnávání dle indikátorů vzdělávacích systémů. Dokládá, že nelze jednoznačně odpovědět na otázku, které vzdělávací systémy jsou ve světě nejlepší, ani proč právě ten který systém vykazuje srovnatelně lepší výsledky a hodnoty v příslušných parametrech. Klíč „spočívá v dlouhodobých efektech školního vzdělávání“ (s. 305), které se projevují v různých oblastech společnosti. Pod tímto zorným úhlem je tedy třeba také reflektovat popisy jednotlivých vzdělávacích systémů. Dodejme ještě, že popisy vzdělávacích systémů, ač zachycují relevantní charakteristiky, zachycují stav v určitém období, a je proto

třeba počítat s jejich proměnami a budoucím rozvojem.

Popisy vzdělávacích systémů, abecedně řazené dle běžně používaných zkrácených názvů příslušných zemí (Dánsko, Polsko, Rakousko apod.) tvoří podstatnou část textu. Zachovávají jednotnou strukturu, které předchází přehledná informace, jakýsi „pasport“ země zahrnující základní údaje geopolitické (včetně oficiálního názvu země v originálu i v češtině) a údaje demografické, dále hodnotu HDP a podíl výdajů na vzdělávání vyjádřený procentem z HDP.

Jaké informace lze nalézt u každého vzdělávacího systému v jednotlivých kapitolách? Kapitola 1 poskytuje stručný vhled do historického, kulturního a ekonomického kontextu. Kapitola 2 sleduje vývoj školství od vzniku prvních vzdělávacích institucí, upozorňuje na důležité mezníky a reformy v kontextu vývoje společnosti. Kapitola 3 charakterizuje strukturu řízení a principy financování školství. Nejrozsáhlejší kapitola 4, popisující jednotlivé úrovně vzdělávání (důsledně členěné dle ISCED 2011), poskytuje údaje o typech škol působících na dané úrovni (cenné je uvádění jejich originálních názvů paralelně s českými) doplněné relevantními informacemi o kurikulu, podmínkách tranzice do vyšších stupňů, event. profesním uplatnění absolventů. Výstižně je charakterizováno také vzdělávání žáků se speciálními potřebami a vzdělávání dospělých.

Pozornost vzbuzují zvláště dvě poslední kapitoly, v nichž se autor od objektivního popisu obrací k posouzení kvality daného vzdělávacího systému.

V kapitole 5 „Pozitiva a problémy vzdělávacího systému“ vyzdvihuje jeho silné stránky, spíše z vnějšího expertního pohledu, a současně upozorňuje na slabiny ve vnitřním kontextu, vycházející z určité představy o optimálním stavu. Zde podléhá hodnocení do určité míry autorské licenci na zdůraznění vybraných problémů či opominutí jiných. Naopak v kapitole 6 „Měřitelné výsledky vzdělávání“ pracuje autor s údaji objektivně srovnatelnými, získanými standardizovanými metodami v mezinárodním programu PISA (s výjimkou Běloruska, které se programu neúčastní), který autor volí jako referenční rámec a připojuje srovnání s průměrnými výsledky zemí OECD i s výsledky ČR. Komparativní charakter publikace podtrhuje jednotný design ke každé zemi připojeného schématu vzdělávacího systému s anglickými popisy.

Nová publikace Jana Průchy představuje žádoucí, přehledný a využitelný příspěvek k informacím o 30 vzdělávacích systémech v evropských zemích a třech významných zemích mimoevropských. Postihuje jejich současný stav v širším kontextu kulturním, sociopolitickém a ekonomickém. Je výsledkem obdivuhodného heuristického úsilí autora využívajícího rozsáhlých zdrojů dat a svých dlouhodobých badatelských zkušeností ve srovnávací pedagogice. Bude užitečným východiskem pro srovnávání typologicky odlišných vzdělávacích systémů a pro hlubší komparace českého vzdělávacího systému se systémy zahraničními. Lze si přát, aby publikace byla využívána nejen odborníky ve školství, zejména studenty pedagogiky a učitelství, ale také širší veřejností zajímající se o problémy vzdělávání v komparativní perspektivě.

Eliška Walterová